

Brugervejledning til Hans Jørgen Lundager Jensens Gudstjeneste-App

JETTE BENDIXEN RØNKILDE & ELOF WESTERGAARD

ENGLISH ABSTRACT: Inspired by Hans Jørgen Lundager Jensen's writings concerning the Sunday service and worship in general in the Evangelical Lutheran Church in Denmark with theoretical background in perspectives from history of religion and ritual theory, this article presents a description of and guide to a worship App. Hans Jørgen has argued that an App of this kind is of great importance for the ELCD, for Christianity in society and in the world.

DANSK RESUMÉ: Inspireret af Hans Jørgen Lundager Jensens religionshistoriske dybdeperspektiv på Folkekirkens gudstjenesteliv og hans begejstring for en gudstjeneste-applikation til smartphones og tablets, præsenterer vi i dette bidrag en brugervejledning til en sådan App. Målet med Gudstjeneste-Appen er at holde kristendommen i live og styrke den både i samfundet og verden samt i den enkelte ved, at folk får mulighed for at vælge den form for gudstjeneste, som appellerer til dem og deres personlige religionsudøvelse.

KEY-WORDS: Evangelical Lutheran Church in Denmark; Sunday service; App; churchgoers; participation

En Gudstjeneste-Apps nødvendighed

“Der er brug for en Gudstjeneste-App”, har Hans Jørgen Lundager Jensen begejstret givet udtryk for i forbindelse med sit engagement i liturgifagudvalget, som arbejdede med spørgsmålet om autorisation og frihed, hvor han var medlem i 2017-2018. I det arbejde, var Hans Jørgen med til at undersøge, hvor meget der fremadrettet skal være fastlagt i en autoriseret højmesseordning, altså hvor meget og “hvad udgør en umistelig kerne” (Rønkilde 2018, 34), og hvor meget af højmassen skal være fri, så folkekirken ikke bliver “fremmed for [dens] omverden” (Rønkilde 2018, 35), så den dermed risikerer at være irrelevant ift. folks religionsudøvelse og samfundet generelt.

En Gudstjeneste-App vil ifl. Hans Jørgen kunne forløse et uforløst potentiale i folkekirken, for gennem den vil folk altid kunne have folkekirken lige ved hånden og finde frem til den gudstjeneste, som de gerne vil deltage i. Den vil også kunne være med til at hjælpe kirkegængerne med at vælge, om de ønsker en traditionel højmesse, som ifl. Hans Jørgen primært har rod i den jødiske synagoge-gudstjeneste som den fx er beskrevet i Neh 8, hvor læsning, forklaring og belæring er det bærende, om der skal være inddragelse af tidligere religiøse praksisformer eller fornyelse af højmassen. Vi har taget Hans Jørgen på ordet og præsenterer i dette bidrag informationer om og en brugervejledning til en sådan Gudstjeneste-App, som Hans Jørgen naturligvis har op-havsret til.

Gudstjeneste mellem individuel og fælles religionsudøvelse

Gudstjeneste-Appen er til brug i protestantiske kirker og særligt tilpasset Den danske Folkekirke. Den er udviklet på baggrund af flere konstateringer, som har betydning for folkekirkens gudstjenesteliv: for det første at folkekirkens gudstjenesteliv er i forandring, og der skimtes en tendens til at tilrettelægge gudstjenesten ud fra lokale forhold, hvor nye former for bønner, bibeloversættelser og andre praksisformer bliver en del af den lokale gudstjenestepraksis.

Gudstjenesten er i takt med den demokratisering af samfundet, der har fundet sted gennem de sidste hundrede år, i stigende grad også blevet et direkte anliggende i samspillet og samvirket mellem præst og menighed. Den udvikling indebærer behov for en større grad af pluralisme og partikularitet. For det andet, at religionssociologien peger på, at det senmoderne samfund er i opbrud, og det opbrud har også betydning for folks religionsudøvelse, som er præget af et personligt valg, som giver mening for den enkelte. Demokratisering og individualisering har således også sat deres mærke på gudstjenestelivet, og der er brug for dét, som Hans Jørgen vil kalde en "generaliseret by-kirkelighed", hvor man kan vælge forskellige gudstjenesteformer, teologier, forskellige præster, dage etc. alt efter ens individuelle præferencer og syn på gudstjenesten, hvor gudstjenesten ikke nødvendigvis skal styrke et fællesskab, men bedst imødekomme individets præferencer ift. en individuel religionsudøvelse.

I Gudstjeneste-Appen gives der både plads til det folkelige og det kristelige. Det vil sige, at den, inspireret af Grundtvig, anerkender de givne historiske fællesskaber i deres mangfoldighed foruden hvilke en religion ellers ikke ville overleve. Af den grund er Gudstjeneste-Appen samtidig også praksisorienteret idet den vedkender sig ritualers nødvendighed. For uden ritualer og menneskers levende engagement ville religioner ikke eksistere og det gælder også for kristendommen. Men samtidig bygger Gudstjeneste-Appen også på den underforståede kritik af det kristne fællesskab samt på en teologi, som vedgår sig den kultkritik og mytologireduktion, som indgår i den lutherske arv (Lundager Jensen 1988).

Gudstjeneste-Appen giver folk mulighed for at afgøre, hvad der for dem personligt udgør en gudstjenestes umistelige kerne, og hvad de nødtigt vil undvære i en gudstjeneste i og med, at de får mulighed for at vælge præcis den form for gudstjeneste, som

er meningsfuld for dem, så de fortsat vil og kan engagere sig i folkekirkens fælles og offentlige gudstjenesteliv. Således kan man sige, at Gudstjeneste-Appen kan bidrage til at fremme folks accept af folkekirkens gudstjenesteliv som relevant i deres samtid og omverden. Den kan samtidig også være med til at styrke folkekirkens karakter af medlemskirke og også styrke folkekirkens rummelighed, for så vidt Gudstjeneste-Appen både viser medlemmerne hen til det fællesskab, de gerne vil indgå i og samtidig understreger, at netop det fællesskab er del af den ene og samme kirke. Appens styrke er, at den kan hjælpe den enkelte ind i et fællesskab, som passer til vedkommende. Den har også begrænsninger i forhold til potentielle brugere. Ved sit fokus på de forskellige partikulære praksisformer ser den bort fra den geografiske tilknytning, som mange kirkegængere har til deres lokale kirke. Nok viser den også afstand til nærmeste kirke, der kan opfylde valgte kriterier, men den kan ikke samtidig navigere i forhold til sognegrænser. En del folkekirkemedlemmer er måske mindre knyttet til de forskellige gudstjenesteformer og er mere knyttet til bestemte kirker og kirkerum i kraft af de begivenheder, som de selv og i deres familie har erfaret og oplevet det konkrete pågældende sted. Desuden skal man ikke undervurdere betydningen af at kirkegårde ligger omkring mange af kirkerne og således vidner om, at "slægt skal følge slægters gang" (DDS 121) og kirkegang også er bundet til familietraditioner og levet liv. Disse brugere vil kun i begrænset omfang få glade af Appen.

Vælg mellem medleven, skønhed eller klogskab

Gudstjeneste-Appen er struktureret efter Hans Jørgens begejstring for religionshistoriens tre faser: tribal, arkaisk og aksial religion. Han har anvendt disse faser som et frugtbart analyseperspektiv på folkekirkens nutidige gudstjenesteliv (Lundager Jensen 2018, 46ff.; 2020, 183ff.). Hans Jørgen har vist, hvordan religionshistoriens faser rummer en rituel triade: 1) Tribale ritualer, hvor det mimetiske og kropslige er i fokus; 2) Arkaiske ritualer, hvor synet er den dominerende sans; 3) Aksiale ritualer, hvor tekstlæsning og belæring er i fokus. Tilsammen udgør denne triade en horisont, som kan være til gavn for en dybere forståelse af den gudstjenestelige dynamik i dag. Senest har Hans Jørgen udvidet sin rituelle triadiske forståelse med begreberne: 1) Medleven: Det bærende er, at så mange som muligt aktivt deltager fx i form af dans, sang, fælles fremsigelse af tekster, spisning af nadverelementer, dåb; 2) Skønhed: Gudstjenesten folder sig ud for synet gennem fx kirkerummet, altertavle, lys, procession og messeklæder og endelig; 3) Klogskab: Rummer lytten, oplæsning af Bibel, prædiken og forkyndelse (jf. Hans Jørgens oplæg på biskoppernes liturgikonference 16. januar 2021). Det er de tre rituelle aspekter, som genfindes i enhver gudstjeneste i folkekirken, men de vægtes forskelligt både i højmassen, i andre gudstjenesteformer og hos gudstjenestedeltagerne. Som det helt oplagte er Gudstjeneste-Appen naturligvis struktureret efter denne rituelle triadiske forståelse af gudstjeneste ved at være kodet ud fra begreberne medleven, skønhed og klogskab.

Med Gudstjeneste-Appen er det muligt både for den lokale folkekirke at tydeliggøre sig i forhold til dens specifikke teologiske og liturgiske profil og for gudstjenestedeltagerne at vælge den profil, som appellerer til deres religiøse temperament, praksis- og dagsform. Det gør gudstjenestedeltagerne ved at afkrydse forskellige foruddefinerede gudstjenestekriterier: 1) Hvilken grad af medleven ønsker du i gudstjenesten? 2) Hvor skøn en gudstjeneste ønsker du? 3) Hvor meget skal gudstjenesten vække klogskaben? Ved efterfølgende at trykke på "vis gudstjeneste" funktionen fremkommer der en række mulige gudstjenester, som lever op til den individuelle foretrukne gudstjenesteform.

I Hans Jørgens Gudstjeneste-App finder du:

- *Medleven:* Under den rubrik kan du vælge, hvor aktivt du ønsker at være i en gudstjeneste og hvor tæt du ønsker at sidde i kirken. Du har mulighed for at vælge først, om der skal synges salmer eller andre former for sungen musik, som fx gospel. Dernæst hvor mange salmer, der skal synges i en gudstjeneste, samt om der skal synges nye eller gamle salmer. Det er muligt at vælge om Trosbekendelsen skal synges eller siges, og hvis man siger den, om man så siger med. Under medleven vil det også være muligt at vælge, hvilken nadverform man ønsker, om man skal knæle ved alteret, eller om det skal være kontinuerlig altergang. Om man ønsker at stå i en cirkel og sende brød og vin rundt. Hvor mange korsvar vil du deltage i både i løbet af gudstjenesten og ved nadveren? Skal der være andre end præsten, der har ordet undervejs i form af læsninger, bønner eller måske endda en lægmandsprædiken? Du vil også kunne ønske forskellige former for personlige religionsudtryksformer som fx lystænding, mulighed for at skrive en bøn, ønsker om cirkeldans eller om du vil gå bodsgang i en labyrint.
- *Skønhed:* Mulighed for at vælge kirkerum, om det skal være en katedralkirke, som kan rumme mange og lange processioner, hvor tankerne ledes hen på tempelkulten eller om man foretrækker en belærings-kirke eller forsamlingshus-kirke. Må der være levn fra tidligere konfessionskulturer og skal kirken være omkranset af kirkegård, placeret på en bakketop eller indlejret i byrummet? Er det ok, at der er en kirkegård udenfor, eller vil man hellere have bymiljø? Skal der spilles på orgel, klaver eller noget helt andet? Foretrækker man, at præsten bærer messeklæder fx ved dåb og nadver, og at der er procession, som markerer gudstjenestens begyndelse og afslutning og ved nadver, hvor brød og vin bæres ind? Skal der være et væld af epitafier med "memento mori" eller portrætter af tidligere sognepræster og biskopper på stedet? Her vil man også skulle vælge om man foretrækker brød, oblater, usyret brød og vin eller druesaft ved nadveren. Som en ekstra funktion vil du også kunne tilføje yderligere filtre i form af specifikke søgeord eller -begreber, som kan indfange brugen af andre æstetiske og sanselige udtryk som fx røgelse, aske, olier, eller at der lægges vægt på brugen af målrettede sidealtre og specifikke helgener.

- *Klogskab*: Her er det muligt at vælge, hvor meget søndagens gudstjeneste skal ligne synagogegudstjenesten. Hvor mange læsninger skal der være og skal bibelteksterne læses på originalsprøg? Skal læsningerne være fra 1992- eller 2020-oversættelsen? Skal der være en gammeltestamentlig læsning og skal de gammeltestamentlige salmer indføres som et led i gudstjenesten, som det kendes fra ældre tid og i andre evangelisk-lutherske kirker? Under klogskab er det også muligt at vælge både prædikenform og prædikenlængde. Ligesom det også vil være muligt at prioritere de ældre autoriserede kollekter, kollekterne fra alterbogstillægget eller *Gudstjenestens bønner I* (2012) – eller nogle endnu nyere, som end ikke findes i trykte samlinger.
- *Statistik*: Hold styr på gudstjenestedeltagelse, hvor mange gange man har deltaget i nadver, yndlingssalmer, foretrukne kirkerumstyper, geografisk oversigt med kortfunktion, så man kan få overblik over om der er områder, man ikke har været til gudstjeneste i.
- Premiumsektion med adgang til Bibelen, nye salmer og bønner samt mange baggrundsartikler om gudstjenesten.
- I premiumsektion: Hvis du ikke rigtig ved, hvad du bedst kan lide, og hvad der for dig udgør det umistelige i en gudstjeneste, får du her også interviews med forskellige kirkegængere, som fortæller om deres baggrund og profil. Det er en form for menighedsmatch. Du vil kunne se små film, der præsenterer forskellige menigheder og gudstjenesteformer. Du vil også kunne høre en præst læse en bibeltekst op for at høre om stemmeføringen tiltaler eller afskrækker på forhånd.
- Notefunktion til at skrive private bønner, som du kan dele på folkekirken.dk og link til hele den kristne tradition.
- God-advisor, hvor brugere kan notere kommentarer om gudstjenester.

Kommentarer fra test-brugere

Jeg foretrækker gamle salmer og helst af Brorson, derfor har jeg været glad for at afprøve Gudstjeneste-Appen. Nu kan jeg nemlig gå til gudstjeneste, hvor der kun synges Brorson-salmer, det er med til at stimulere min indre pietist (Poul-Knud, 63 år).

Jeg elsker, når der er procession og noget at se på i gudstjenesten. Det er også dejligt med en liflig duft af røgelse. Jeg er dog ikke så meget til at skulle danse i en gudstjeneste. Gudstjeneste-Appen har gjort mig opmærksom på, at selvom vi har en autoriseret højmesseordning, så er der alligevel forskel på, hvordan den fejres. Jeg er glad for, at jeg via Appen fandt frem til en gudstjeneste på Nørrebro, hvor der både er procession i begyndelsen af gudstjenesten, ved nadver og i slutningen af gudstjenesten. Så nu tager jeg toget hver søndag fra Fyn til Nørrebro for at gå til gudstjeneste. Jeg glæder mig til Palmesøndag, hvor de har lejet et æsel – det er sjovt nok vist også fra Fyn (Frida-My, 43 år).

Der er nu ikke noget bedre end en god prædiken, hvor præsten har forberedt sig grundigt og udlægger bibelteksten, så vi bliver klogere og lærer noget, som vi ikke kunne have sagt os selv. Vi sætter stor pris på en gudstjeneste, hvor prædikenen er det bærende. Så kan de godt have nadveren for sig selv, den behøver vi ikke. Med Gudstjeneste-Appen kan vi vælge at gå til gudstjeneste de steder, hvor prædikenen er højdepunktet (Clara 52

år og Ervin 59 år).

Det fedeste er en gudstjeneste, hvor vi ikke keder os. Den kan godt føles lidt lang med alle de bønner og sådan. Det er meget bedre, når vi synger gospel, bevæger os og klapper helt vildt. Det giver sådan en god fællesskabsfølelse (Konfirmander fra 8b).

OPLYSNINGER

Leverandør: Den danske folkekirke

Størrelse: 98,8 MB

Kategori: Personlig religionsudøvelse

Kompatibilitet: Virker på IOS og Android

Sprog: Dansk og 12 andre

Alder: Fra fødsel til død

Køb: Gratis. Mulighed for tilkøb af premiumsektion i Appen

Ophavsret: Hans Jørgen Lundager Jensen

LITTERATUR

DDS, *Den Danske Salmebog*, 2005, Det Kgl. Vajsenhus, København.

Gudstjenestens bønner I, 2012 Eksistensen, København.

Lundager Jensen, Hans J.

2020 "Den rituelle triade og nye gudstjenesteformer", in: Jette Bendixen Rønkilde & Jørgen Demant, eds., *Mellem afbrydelse og forkyndelse. Gudstjenester til tid og sted*, Eksistensen, 183-199.

2018 "Liturgiske overvejelser belyst teologisk og religionshistorisk", in: Jette Bendixen Rønkilde, ed.m *Folkekirkens liturgi mellem frihed og fasthed, Rapport fra faggruppen vedrørende autorisation*, 46-55.

1988 "Det flygtige fællesskab (eller rettere sagt: Teach Me, Tiger) – et foredrag", *Fønix* 12 (3), 146-161.

Rønkilde, Jette Bendixen, ed.

2018 *Folkekirkens liturgi mellem frihed og fasthed*, Rapport fra faggruppen vedrørende autorisation.

*Jette Bendixen Rønkilde, postdoc, ph.d.
Afdeling for Teologi, ARTS, Aarhus Universitet*

*Elof Westergaard, biskop over Ribe Stift, cand. theol.
Korsbrødregade 7, 6760 Ribe*